

BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARIDA MANTIQUIY FIKRLASHNING DOLZARBLIGI XUSUSIDA

Sh.Nasimova

1-bosqich magistranti

Nizomiy nomidagi TDPU

Tel.+998900371728

e-pochta manzil:shahnozan824@gmail.com

Annotatsiya: *boshlang'ich sinf matematika darslarida mantiqiy fikrlashni oshirish, mantiqiy fikrlashning dolzarbligi xususidagi fikrlar.*

Kalit so'zlar: *boshlang'ich sinf, mantiq, fikrlash, tafakkur, qobiliyat, ijodiy, mustaqil fikrlash, jarayon.*

Аннотация: *Совершенствование логического мышления в начальной школе по математике, идеи об актуальности логического мышления.*

Ключевые слова: *начальная школа, логика, мышление, рассуждение, способности, творчество, самостоятельное мышление, процесс.*

Annotation: *Improving logical thinking in elementary school math lessons, ideas on the relevance of logical thinking.*

Keywords: *elementary school, logic, thinking, reasoning, ability, creativity, independent thinking, process.*

“2017-2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi” O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi „Umumiy o‘rta va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta‘limning davlat ta‘lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 187-son qarorida [2] davlat yoshlar siyosatini takomillashtirish, intellektual rivojlangan yosh avlodni tabiyalash, oliy ta‘lim muassasalarida ta‘lim sifati va uni baholashning xalqaro standartlarini joriy etish orqali tubdan yaxshilash, yoshlarda mustaqil va mantiqiy tafakkurni rivojlantirish bo‘yicha ustuvor vazifalar belgilab berildi. [1]

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlash qobiliyatlari yozma darslarda yaqqol namoyon bo'ladi. Mantiqiy fikrlash jarayoni quyidagi xususiyatlarga ega:

- mantiqiy fikrlash savol berish va masalani yechish jarayonidan boshlanadi;
- mantiqiy fikrlash muhitini yaratish uchun o'quvchilar uchun aniq dalillar keltirishi kerak.

S.S.G'ulomovning ta'kidlashicha, yozuv jarayonida fikrlashni kuzatish mumkin va o'qituvchi uchun ham qulaylik yaratadi. Yozayotgan o'quvchi doimo faol bo'ladi. U doim mustaqil fikrlaydi va bunda o'zida mavjud bo'lgan barcha bilimlardan foydalanadi. O'quvchi o'z fikrini mustahkamlash uchun yetarli darajadagi ishonchli dalillarni keltira oladi. Bundan tashqari u o'z tabiati jihatidan ijtimoiy xarakterga ega bo'ladi. Chunki xat yozuvchi shaxs uni o'qiydigan ga mo'ljallab yozadi. O'quvchi uchun eng qimmatlisi- o'qituvchining uning ishiga qiziqishi va unga hurmat bilan qarashi, o'z fikrlari to'g'risida sinfdoshlari, boshqa o'qituvchilar, ota-onalar va hatoo notanish kishilat bilan o'rtoqlashish imkoniyatiga ega bo'lganligidir. Shuning uchun ham yozma ishlarning mavzulari muayyan izchillikka ega bo'lib, o'quvchilarda mantiqiy fikrlashni izchil rivojlantirish imkoniyatini yaratish kerak. [5]

Innovatsion texnologiyalar yordamida tashkil etilgan o'quv jarayonida o'quvchida mantiqiy fikrlash ko'nikmalari quyidagi bosqichlarda shakllanadi:

- o'quvchilarda bilim olishga bo'lgan qiziqish va ishtiyoqni uyg'otish;
- ularga olingan bilimlarni tushunish imkoniyatini berish;
- kuzatishnirag'batlantirish.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy fikrlash jarayoni ularda mustaqil fikrlashga moyillik paydo bo'lgan bosqichdan boshlanadi. O'quv jarayonida o'quvchilarda taqdim etilgan bilimlarga qiziqish paydo bo'ladi va vaziyatni tasavvur qilish uchun ularga aniq savollar beriladi. Ikkinchi bosqichda o'quvchilar o'z olgan bilimlarining mohiyatini tushuna boshlaydilar. Bu jarayonda o'quvchilar erishgan yutuqlari uchun taqdirlanadilar. Natijada, ularning izlanish sifatleri hal qilina boshlaydi. Uchinchi bosqichda o'quvchilar hodisalarni umumlashtirish, taqqoslash, baholash, olgan bilimlarini yangi vaziyatlarda qo'llash, olingan ma'lumotlarni kuzatish, muhokamalarda qatnashish va o'z fikrlarini himoya qilishni o'rganadilar. Ko'nikmalar shakllana boshlaydi. Birinchi bosqich boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy kuzatishi uchun muhim ahamiyatga ega. Bu davrda o'quvchilarda yangi bilimlarni egallashga, maqsadlariga erishishga intilish kuchli bo'ladi.

Bu bosqichda mantiqiy fikrlash faoliyatining bir necha turlari amalga oshiriladi. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilar muayyan mavzu to'g'risida bilganlarini esga olishda faol ishtirok etadi. Bu esa ularni o'z bilimlarini tahlil qilish va o'rganilgan mavzu haqida o'ylashga undaydi.

O'quv-biluv jarayonida o'quvchilarga taqdim etilgan yangi axborotlar ular o'zlashtirgan bilimlar bilan bog'lanib, mantiqiy fikrlash manbayini hosil qiladi. Natijada o'quvchilarning bilim zaxirasi tasavvurlari kengayadi. [4]

Mantiqiy fikrlash uchun moyillik hosil qilish bosqichining ikkinchi maqsadi o'quvchilarda taqdim etilgan axborotni tezkorlik bilan idrok etishga qiziqishni

kuchaytirishdan iborat. Chunki o'quvchilarda mantiqiy fikrlash ko'nikmasini hosil qilish jarayoni o'ziga xos pedagogic faoliyatni talab qiladi.

Mantiqiy fikrlash ko'nikmalarining shakllanishi o'quvchiga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

- o'quvchilarning fikrlash jarayoni tezlashadi;
- o'quvchilar o'z oldiga aniq maqsadlar qo'ya boshlaydi va ularga erishish yo'llarini izlaydi;
- o'quvchilar bir-biri bilan faol muloqot qilish qobiliyatiga ega bo'la boshlaydilar;
- o'quvchilarning bilim olishga, yangi ma'lumotlarni o'zlashtirishga qiziqishini oshirish;
- o'quvchilarning o'quv jarayonida faolligi;
- o'quvchilarda ular orasida paydo bo'ladigan turli fikrlarni tinglashga, kuzatishga ishtiyoqi ortadi;
- o'quvchilar o'z fikrlarini dadil bayon etishlari kerak;
- o'quvchilar olgan bilim va tushunchalarini qayta ishlay oladilar va undan fikr bildirishda foydalana oladilar.

Mantiqiy tafakkurni shakllantirishda o'quvchilar bilan guruhda ishlashdan kutilgan samaraga erishish mumkin. Ularning muloqot qilish, fikrlash, mustaqil fikr bildirish va bir-birini qo'llab-quvvatlash qobiliyatini oshiradi. Natijada ular faolroq va ijobiy bo'ladi. O'quvchilarda mantiqiy fikrlashni shakllantirish uchun ular va o'qituvchilar o'rtasida qo'shma, jonli va ishbilarmon muloqotni yo'lga qo'yish kerak. O'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish uchun ular ijodiy fikrlashni rivojlantirishlari kerak.

Ushbu o'rinda nemis olimi M.Mauyermanning fikrlarini keltirib o'tsak bo'ladi: „Ijodiy fikrlash- bu inson uchun fikrlashning tayanch nuqtasi, g'oyalar va axborotlar bilan o'zaro munosabatga kirishishning tabiiy usulidir, u dars va darsdan tashqari jarayonlarda birdaniga sodir bo'ladigan faoliyat bo'lib, o'quvchiga axborotlarni qat'iy nazorat qilish imkonini berishini ko'rsatib o'tgan. Bu jarayond, o'quvchi axborotni bo'rttirib ko'rsatishi, qayta ko'rib chiqishi, uni o'ziga moslashtirishi yokiumuman qabul qilmasligi mumkin. Qachonki, o'quvchilarda „Men bu bilimlardan qanday foydalanaman?“, „Bu bilimlar bilan mening ko'nikmalarim orasida qanday mutanosiblik bor?“, „Bu ma'lumotlar men uchun foydalimi?“, „Mening ma'lumotlarga munosabatim qanday?“ , „Bu axborotlar men uchun zarurmi, ular qanday ahamiyatga ega?“ kabi savollarga javob topgandagina ularda mantiqiy fikrlash ko'nikmalari samarali shakllantiriladi“ [3]

Yuqoridagi fikrlardan ayon bo'ldiki, mantiqiy fikrlashni shakllantirishga tas'ir etuvchi omillar yaxlit ko'rinishga ega. Matematika darslarida mantiqiy fikrlashni

shakllantirishga ta'sir etuvchi omillarni bilish va ularning ta'sir etish darajasini baholay olish o'qituvchidan ijdokorlikni, maxsus kompetensiyalarga ega bo'lishni talab qiladi. Matematika darslarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirish mezonlari quyidagilardir:

-tafakkurning mustaqilligi;

-o'quv materiallar va qo'llanmalarni o'zlashtirilishining tezligi va mustahkamligi;

-standart bo'lmagan topshiriqlarni fikrlashda tezkorligi;

-fikrlashda tanqidiylik;

Xulosa tariqasida aytadigan bo'lsak:mantiqiy fikrlashni rivojlantirish va ushbu jarayonni takomillashtirish, shakllantirish bugungi kun uchun muhim omil sanaladi. Har bir o'quvchida ushbu qobiliyat rivojlanib va shakllanib borsa, o'quvchilarimiz yanada iqtidorli va bilimli bo'lishlari o'z isbotini topadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining „O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi vazirligi faoliyatini takomillashtirish to'g'risida”gi PQ-2909-sonli qarori.-Xalq so'zo gazetasi,2016-yil 31-dekabr

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PQ-4947-sonli farmoni.-Xalq so'zi gazetasi, 2017-yil 9-fevral

3. Мауерман М. Развитие интеллекта и его природные качества.- М.:Торговый дом гранд, 2005.-С. 347

4. Safarova R.G. va boshq.O'quvchilarning bilish faoliyatini kengaytirishga yo'naltirilgan oq'uv vaziyatarini fanlar kesimida loyihalash. – T.:Fan va texnologiya nashriyoti,2013, 148-b

5. G'ulomov S.S Dalillarni eslab qolish va g'oyalarni isbotlash. –T.:O'qituvchi, 2005, 178-b

